

Lublin, 20 maja 2018

VIDI DECANUS

dr hab. Agata Błachnio

Instytut Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

PRODZIEKAN
ds. Nauk
prof. dr hab. Katarzyna Krasoń

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Lidii Baran pt. Psychologiczne uwarunkowania,
przewidywanie oraz przeciwdziałanie nieuczciwości akademickiej wśród studentów
napisana pod kierunkiem dr hab. Ireny Pilch, prof. UŚ**

Według art. 13. *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* rozprawa doktorska przed wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W niemniejszej recenzji postaram się ocenić, czy spełnia te warunki.

Autorka w swojej rozprawie doktorskiej postawiła sobie trzy cele: prezentację obecnego stanu wiedzy na temat nieuczciwości akademickiej, przeprowadzenie badań własnych, a także sformułowanie wniosków aplikacyjnych. W poniższych uwagach odniosę się do kolejnych części rozprawy.

W pierwszych czterech rozdziałach Autorka realizuje cel pierwszy, a mianowicie prezentację stanu wiedzy na temat nieuczciwości akademickiej. Ta część rozprawy napisana jest dobrym i zrozumiałym językiem, Autorka cytuje badania z literatury światowej. Materiał

jest podzielony logicznie i spójnie, co stanowi dobrą podbudowę do kolejnych części pracy, czyli badań własnych.

Mam kilka uwag odnośnie tej części rozprawy. Po pierwsze, w pierwszym rozdziale Autorka przedstawia zasięg występowania zjawiska nieuczciwości akademickiej według kontynentów, jednak zabrakło badań z Ameryki Południowej. Oczekiwałabym tu jakiegoś komentarza do tego. Czy Autorka do takich nie dotarła, czy takich badań nie ma? Po drugie, dlaczego statystyki z Polski nie są opisane razem z badaniami z Europy. Po trzecie, w tym podrozdziale znalazł się podrozdział kursy online, który zupełnie nie pasuje do omawianych badań na różnych kontynentach, wygląda jakby znalazł się tam przypadkiem.

Następnie, w rozdziale drugim Autorka opisuje predyktory nieuczciwości akademickiej, jednak jej lista nie wyczerpuje wszystkich opisanych w literaturze. Zabrakło np. samooceny (Błachnio i Weremko 2012), czy też samokontroli (Jones i Quisenberry 2004).

Przegląd badań na temat nieuczciwości ma bardzo czytelną strukturę, jest napisany dobrym i zrozumiałym językiem. Mimo pewnych braków i niedociągnięć oceniam go pozytywnie.

W kolejnej części pracy Autorka przedstawia trzy zrealizowane badania, w których podejmuje cel pracy jakim jest przeprowadzenie badań własnych. Pierwsza uwaga, dotyczy organizacji treści we wszystkich trzech badaniach. Uzasadnienie do hipotez powinno znaleźć się przed hipotezami, hipotezy powinny wynikać z przeglądu badań. Ponadto, w interpretacji części wyników brakuje odniesienia do literatury – patrz strony 85-87, 104. Natomiast w niektórych miejscach prezentacja wyników jest pomieszana z dyskusją (str. 91). W moim odczuciu byłoby bardziej czytelnie gdyby Autorka przedstawiła bardziej standardowo (wg APA) najpierw wyniki z badania, potem dyskusję do tego badania i potem na końcu dyskusję ogólną, która byłaby dyskusją wyników do całego projektu badawczego.

Odniosę się teraz do każdego badania kolejno. W badaniu pierwszym celem było poznanie zasięgu i charakteru podejmowanej nieuczciwości akademickiej oraz określenie relacji między oszustwami akademickimi a wybranymi cechami osobowości. W badaniu tym przy opisach metod zabrakło mi przykładowych itemów. Całe kwestionariusze znajdują się w aneksach na końcu, jednak w tekście brak odnośników do nich. Ponadto, nie do końca jasny jest opis Skali Nieuczciwości Akademickiej, nie wiadomo kto jest jej autorem. W opisie jest informacja, że itemy pochodzą z różnych metod Academic Dishonesty Scale, z 1993, z School Health Check (brak odnośnika bibliograficznego) oraz ze skali bez nazwy Eastmana z 2008. Skąd wiadomo, że metoda tworzy jeden czynnik? Kto wybrał itemy z tych trzech metod?

Zastanawiam się dlaczego Autorka tłumaczyła metodę do pomiaru samoskuteczności, skoro jest polska wersja Skali Uogólnionej Własnej Skuteczności Schwarzera, Jerusalema i Juczyńskiego (Juczyński, 2001). Nie uważam tego za błąd, ale oczekiwałam krótkiego wyjaśnienia.

Jeśli chodzi o analizy statystyczne, nie jest dla mnie jasne po co zostały wykonane drobne, cząstkowe analizy, czy nie lepiej było przeprowadzić jedynie analizę ścieżek, z której Autorka mogła wysunąć takie same wnioski, jakie wysunęła z analiz cząstkowych. To, że potrafi to robić udowodniła na końcu analiz, prezentując właśnie wyniki analizy ścieżek.

W kolejnej części Autorka prezentuje badanie drugie z użyciem scenariuszy, w którym próbuje przewidywać zachowania nieuczciwe. Autorka opiera się tu na teorii planowanego zachowania. Brakuje wyjaśnienia, dlaczego ta teoria została wybrana wśród innych, które Autorka przedstawiła w pierwszej części pracy. Samą procedurę tego badania oceniam pozytywnie, jednak dużym minusem jest uzyskana mała próba. Autorka prezentuje wyniki od 64 i 27 osób, to bardzo mało. Należy podkreślić, że Autorka jest świadoma tego ograniczenia. Jeśli Autorka chce publikować te wyniki, sugeruję zwiększyć próbę, co przecież jest możliwe.

Jeśli chodzi o badanie trzecie, Autorka odpowiada w nim na pytanie badawcze o przeciwdziałanie nieuczciwości akademickiej. Jako minus tego badania, wskazałabym pomiar deklarowanej nieuczciwości akademickiej. Ciekawe byłoby gdyby Autorka pokusiła się o pomiar faktycznej nieuczciwości, co jest wykonalne (zob. Błachnio & Weremko, 2011). To jest niestety częsty zarzut odnośnie badań kwestionariuszowych nad nieuczciwością. Piszę o tym w tym miejscu, ponieważ to właśnie w tym badaniu Autorka zaplanowała badanie eksperymentalne i taki pomiar byłby tu bardziej adekwatny. Ponadto, w hipotezach pojawia się sformułowanie „mniejsza liczba oszustw” co sugeruje, że te oszustwa są zliczane, czyli ktoś może mieć wynik 5 – co oznacza, że popełnił 5 oszustw, a ktoś inny 1, bo popełnił jedno oszustwo. A przecież w użytej metodzie Autorka nie pytała o dokładną liczbę oszustw. Hipotezy raczej powinny być sformułowane podobnie jak w poprzednich badaniach, w których Autorka także używała tej metody (np. większe deklarowane prawdopodobieństwo oszukiwania).

Jeszcze drobne uwagi, w Tabeli 20 pojawia się skrót IRAP, który jest dopiero później wyjaśniony. Skróty powinny być rozwinięte przy pierwszym użyciu. Przy rzetelności skali Nieuczciwości Akademickiej Autorka pisze, że 0,89 to zadowalająca rzetelność, myślę, że to nie tylko zadowalająca, ale nawet całkiem dobra rzetelność.

Pomimo uwag, uważam, że w tej części Autorka wykazała się umiejętnością prowadzenia badań, robienia analiz statystycznych i ich analizowania, zatem oceniam ją pozytywnie.

Ostatnim celem omawianej rozprawy doktorskiej jest sformułowanie wniosków aplikacyjnych. Autorka odnosi się do tego celu na końcu pracy w podsumowaniu i wnioskach. Swoje rozważania opiera na podstawie przeprowadzonych przez siebie badań. I jest to rozwinięcie tego, co opisywała w pierwszej części pracy w rozdziale 4, w którym

przedstawiony został przegląd literatury na ten temat. Autorka pisze np. o konieczności tworzenia programów przeciwdziałania nieuczciwości akademickiej, jednak zabrakło mi informacji, jak dokładnie miałyby to wyglądać. Ta część pracy mogłaby być bardziej rozwinięta.

Ponadto na końcu rozprawy zabrakło mi wydzielenia sekcji ograniczenia i przyszłe badania. Te części są wplecione we wcześniejszy wywód, jednak w moim odczuciu powinny znaleźć się na końcu pracy.

Podsumowanie

Autorka podjęła bardzo ciekawy i pożyteczny społecznie temat nieuczciwości akademickiej. Należy zaznaczyć, że materia uczciwości jest bardzo trudna badawczo. Warto pamiętać, że celem recenzji jest zawsze pokazanie nie tylko pozytywnych, ale i negatywnych stron pracy. Zawsze jest przecież tak, że każde badania można ulepszyć. Zaprezentowana rozprawa doktorska jest napisana dobrym językiem, Autorka sięga do źródeł ze światowej literatury. Dużym plusem jest przeprowadzenie serii badań, które pozwalają bliżej poznać zjawisko nieuczciwości akademickiej. Uważam, że Autorka włożyła wiele wysiłku w przygotowanie swojej rozprawy. Z całą pewnością stwierdzam, że Autorka zrealizowała postawione przez siebie cele. Swoją rozprawą doktorską pokazała, że potrafi planować i prowadzić badania, a także wyciągać z nich wnioski, jest do tego przygotowana teoretycznie i metodologicznie. W mojej opinii spełnia warunki rozpraw doktorskich według art. 13.

Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Zatem, rekomenduję wysokiej Radzie Wydziału Nauk Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przyjęcie i dalsze procedowanie przewodu doktorskiego.

